

II. JURISPRUDÈNCIA

II.1. TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

Jaume VERNET I LLOBET

Professor titular de Dret constitucional de la Facultat de Ciències Jurídiques de la Universitat Rovira i Virgili

Eva PONS I PARERA

Professora de Dret constitucional de la Universitat de Barcelona

En el període comprès des del juliol de 1992 fins al desembre del mateix any, no apareix, en els butlletins que recullen la jurisprudència del Tribunal Constitucional, cap resolució que incideixi en la temàtica lingüística.

II.2. TRIBUNAL SUPREM I DIRECCIÓ GENERAL DE REGISTRES I NOTARIAT

Jaume VERNET I LLOBET

Eva PONS I PARERA

Les sentències ressenyades per a aquest número de la REVISTA DE LLENGUA I DRET corresponen al període juliol-desembre de 1992. En aquest lapse de temps hem localitzat tres sentències i dues resolucions de la DGRN publicades al Repertori Aranzadi, que fan referència a qüestions de caràcter jurídic-lingüístic.

A poc a poc, després de l'evolució i posició mantinguda pel Tribunal Constitucional en les seves sentències més conegudes, concretament la STC 76/1983, la 82/1986, la 83/1986, la 84/1986, la 123/1988 i la 46/1991, i especialment després d'aquesta darrera, sembla que la conflictivitat lingüística davant dels tribunals, i en concret davant el Tribunal Suprem, ha minvat força, sobretot si tenim en compte que la gran majoria de qüestions que es plantejaven feien referència a les variades fórmules d'exigir el coneixement de les llengües oficials, diferents de la llengua castellana, en l'accés en la funció pública. Particularment, en la funció pública local basca, com ha estat fet notori reiteradament en aquesta REVISTA DE LENGUA I DRET. És simptomàtic, que el territori on s'han produït més conflictes ha estat Euskadi i Nafarroa, lloc en què la llengua basca passa un tràngol prou important. En conseqüència, l'activitat arbitral resta reduïda en d'altres aspectes que provoquen menys conflictes, no per això menys rellevants, i sobre els quals no s'ha pronunciat destacadament el Tribunal Constitucional o sobre els quals no hi ha un consens polític-social. Per exemple, en matèria educativa encara manca una resolució pacificadora del conflicte lingüístic i, potser per aquesta raó, hi continuarem dedicant els nostres comentaris en un futur immediat. Probablement per això, la Sentència de major relleu, d'entre les que en aquest període donem notícia, és la Sentència del Tribunal Suprem de 20 de novembre de 1992 sobre la utilització del terme «català» per designar la llengua pròpia de la Comunitat Valenciana per part de la Universitat de València.

Sentència del Tribunal Suprem, de 30 de juliol de 1992, sala 1a. Ponent: Jesús Marina Martínez-Pardo. Rep. Aranzadi, 6504 de 1992.

En aquesta Sentència, el Tribunal Suprem desestima el recurs de casació interposat contra una Sentència de l'Audiència Provincial de Burgos que declarava la nul·litat de la marca comercial d'un licor. En concret, el tema discutit és el caràcter genèric de la denominació «*etxekopatxarana*» —formada per la unió de «*etxe*» (casa) i «*patxarana*» (aranyó negre)—, a l'efecte d'admetre-la com a marca comercial, atès que les denominacions genèriques no poden ser registrades com a tal. El recurrent al·lega que s'ha produït error en l'apreciació de la prova constituïda per dues certificacions de la Reial Acadèmia de la Llengua Basca Euskalzaindia, en les quals es donaven criteris que avalaven la suficient capacitat identificadora o singularitzadora de l'expressió mencionada.

No obstant això, el Tribunal Suprem confirma la interpretació de la sentència d'instància, segons la qual la paraula composta es tradueix com a «*pacharán de casa o casero*», la qual continua essent una denominació genèrica, ja que pot ser una qualitat comuna amb d'altres productes. L'informe de l'Acadèmia basca té el valor d'un dictamen pericial i, en tant que prova pericial, es considera que ha estat correctament apreciada pel jutge. Així, pel Tribunal, «*declarado el carácter genérico de la marca etxeko-patxarana, cuya pertenencia al vascuence no altera dicho carácter, no cabe hablar de aplicación indebida del precepto*» (fonament de dret primer). Amb tot, cal entendre que el caràcter genèric d'una paraula depèn dels trets propis de cada llengua, i a aquests s'ha d'acudir, d'acord amb els dictàmens que calguin dels experts en la llengua de què es tracti.

Sentència del Tribunal Suprem, de 22 d'octubre de 1992, sala 3a., secció 5a.
Ponent: Miguel Pastor López. Rep. Aranzadi, 8046 de 1992.

L'Ajuntament de Tolosa apella contra la Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Navarra que havia estimat un recurs formulat per diversos regidors d'aquell Ajuntament contra l'acord d'aprovació inicial de les normes subsidiàries de planejament del municipi. El motiu essencial adduït pels regidors, representants de la coalició Herri Batasuna, era el fet que aquelles normes s'havien aprovat en una única redacció en llengua castellana, sense sotmetre's simultàniament a votació i aprovació la versió del text en eusquera. El Tribunal *a quo* entengué que, efectivament, l'actuació del ple vulnerava el principi de cooficialitat d'ambdues llengües, a més d'oposar-se als principis plasmats en els art. 3.2, 14, 15, 16, 18.1, 20 i 27 de la Constitució, atès que suposava una discriminació per raó de la llengua, constitutiva de vici de nul·litat radical dels actes impugnats.

El Tribunal Suprem no es pronuncia, tanmateix, sobre la qüestió de fons plantejada, perquè l'anàlisi dels pressupòsits processals —art. 63.1.b de la Llei 7/1985, reguladora de les bases de règim local, que es refereix als membres de les corporacions locals que haguessin votat en contra dels acords— demostra la manca de legitimació dels regidors i li permet revocar la sentència apel·lada. Segons el Tribunal, de l'estudi de l'acta del ple municipal es dedueix clarament que els demandants no varen votar en contra de l'acord a causa d'estar redactades les normes únicament en idioma castellà, sinó exclusivament pel seu contingut urbanístic, ja que la qüestió lingüística només fou objecte d'una pregunta, a la qual l'alcalde respongué

que ja havia sol·licitat la traducció de les normes a l'eusquera. En el mateix ple, els regidors mencionats van votar a favor d'una altra opció també redactada solament en castellà i, d'altra banda, no existí cap proposta de votació o protesta formal relativa a la manca de redacció en eusquera, cosa que demostra que el tema lingüístic no era l'aspecte essencial.

Cal posar de manifest l'opció política de la comunitat lingüística basca que consisteix a demanar sempre una doble redacció, en llengua castellana i en llengua basca. Això no és exactament el règim jurídic-lingüístic de doble oficialitat de les dues llengües, que altrament possibilita la validesa de cadascuna, sense haver de comptar amb la traducció en l'altra llengua. Cal recordar també que el principi de cooficialitat (erròniament conegut com a bilingüisme) no té una recepció jurídic-constitucional, ja que la Constitució parla que les altres llengües seran també oficials i estableix, doncs, la doble oficialitat en algunes comunitats autònomes. Igualment, és incorrecte des d'una perspectiva constitucional l'al·legació indiscriminada de preceptes per justificar un incompliment del principi d'igualtat de l'art. 14 de la CE, quan no constitueixen un lligam clar amb la pretesa discriminació que es posa de manifest.

Finalment, observem el caràcter horitzontal que presenten les qüestions lingüístiques, en el sentit que poden sorgir respecte de qualsevol matèria. D'aquesta manera, són susceptibles d'ésser utilitzades abusivament, quan hom pretén —aprofitant els procediments establerts i el grau de formalisme inherent a l'argumentació jurídica— subvertir la finalitat pròpia dels preceptes que estableixen el règim lingüístic per assolir d'altres objectius. Això ha succeït en nombroses ocasions, arran de la impugnació de l'adjudicació de places en concursos o oposicions, per part dels aspirants que no han obtingut el lloc o per part de l'advocat de l'Estat. Cosa que demostra el caràcter recurrent dels temes lingüístics en molts judicis, sense que sigui realment l'element principal.

Sentència del Tribunal Suprem de 20 de novembre de 1992, sala 3a., secció 3a. Ponent: Pedro José Yagüe Gil. Rep. Aranzadi 8912 de 1992.

El Tribunal Suprem ha tornat a pronunciar-se sobre la denominació de la llengua catalana al País Valencià (o Comunitat Valenciana segons l'Estatut d'Autonomia). Aquesta vegada arran d'un contenciós que s'origina en la Universitat de València. Anteriorment, vam comentar la STS de 4 de maig (Rep. Ar. 4374 de 1990), en aquesta mateixa revista (REVIS-

TA DE LLENGUA I DRET, núm. 16, pàg. 318-319), que es referia als estatuts de la Universitat d'Alacant. El Tribunal torna a equivocar-se completament en intentar situar en uns termes jurídics purs un debat que és fonamentalment polític, ja que des del punt de vista acadèmic i lingüístic la resposta és pacífica. A més a més, com en l'anterior ocasió, utilitza una interpretació molt formalista, basada únicament en una argumentació gramatical que s'ha demostrat totalment insuficient, en el camp del dret constitucional, per respondre jurídicament determinats temes. Les fórmules d'interpretació són diverses i, en tot cas, han de conduir a una interpretació única, que no ha de ser llunyana o contradictòria amb el sentit comú.

En aquesta ocasió el Tribunal Suprem confirma una Sentència de l'Audiència Territorial de València (actualment Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana) de 18 de maig de 1989. L'origen de la citada Sentència rau en un acord de la Junta de Govern de la Universitat de València que pretenia organitzar cursos de llengua catalana, amb la finalitat de facilitar el seguiment de les classes en valencià, per als alumnes dels primers cursos que es feien a la Universitat. L'objectiu de l'acord consisteix en la normalització lingüística de la llengua pròpia de la Comunitat autònoma, a través de l'organització de cursos per a aquells que podrien tenir dificultats de seguir les explicacions de classe. Aquest acord va ser impugnat per una associació estudiantil, coneguda per la seva oposició a la normalització lingüística de la llengua declarada oficial per l'Estatut d'Autonomia i per la seva relació amb la ideologia ultradretana. L'Audiència acollí els arguments de l'entitat Alternativa Universitària i estimà el recurs, declarant nuls de ple dret l'acord de la Junta de Govern i l'art. 7 dels estatuts de la Universitat de València. La raó de fons era que es pretenia realitzar cursos de català, quan l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana fa referència únicament al valencià. En realitat, l'Estatut d'Autonomia no empra la denominació «valencià» per oposició a «català», ja que es tracta de la mateixa llengua, sinó per destacar que és la varietat dialectal de la llengua catalana que es parla al País Valencià.

El Tribunal Suprem confirma la sentència objecte de recurs amb duresa, ja que entén que els arguments de la Universitat foren *«contestados seria y contundentemente por la sentencia impugnada, con unos razonamientos impecables y atinados, que son más que suficientes para justificar, por mera remisión de ellos, la confirmación de esa sentencia. Sólo porque la Universidad de Valencia insiste en sus argumentos habremos de contestarlos nosotros debidamente, aunque ello signifique repetir en sustancia lo que ya dijo la Sala de Valencia»* (fonament de dret segon).

En els fonaments quart, cinquè, sisè i setè va *«despejando así el cami-*

no» per poder entrar en el fons de l'assumpte (fonament vuitè). Es tracta de l'estudi de les tres causes d'inadmissibilitat, respecte del recurs de l'associació estudiantil, que mantenia la Universitat de València des de l'inici.

En el fonament de dret novè reconeix el rerefons polític del procés judicial, i a continuació assenyala que el Tribunal entrarà a judicar alguna manifestació d'aquell conflicte polític que es pot resoldre jurídicament, com és el cas de la llengua. El Tribunal pretén, doncs, no desnaturalitzar la seva funció de dictar sentència conforme a dret i, per tant, prova, ja que no aconsegueix, de no contaminar-se amb especulacions o argumentacions polítiques que puguin enterbolir la seva decisió jurídicament pura (vegeu els dos articles del professor de Dret constitucional Vicent Franch a la revista *El Temps*, sota el títol «Els paranys legals d'una sentència estrambòtica», publicats el desembre de 1992). Per això, descarta d'entrar en consideracions històriques o lingüístico-acadèmiques que puguin desviar la seva resolució. El Tribunal entén, d'aquesta manera, que la llengua, distinta del castellà, que es parla en la «Comunidad Autónoma de Valencia» es diu «lengua valenciana». Sorpren aquest darrer purisme, quan el Tribunal no és, en aquesta Sentència, gaire curós ni formalista a l'hora de fer servir altres denominacions. Així, empra l'expressió «Comunidad Autónoma de Valencia» per la denominació oficial de «Comunidad Valenciana» (convé recordar que l'expressió «País Valencià» segons el preàmbul de l'Estatut és la «concepció moderna que dóna origen a l'autonomia valenciana»).

El Tribunal considera resolta la qüestió jurídica, sobre la denominació de la llengua catalana al País Valencià, perquè «així ho ha volgut l'ordenament jurídic» i adverteix que, «no assumir-ho així [...] és una flagrant violació de la lletra i de l'esperit de les lleis». És evident que el Tribunal Suprem, i anteriorment l'Audiència, opten pel mètode literal d'interpretació jurídica (en un dels seus sentits possibles). Ara bé, cal recordar que altres mètodes d'interpretació podrien portar-nos a una solució diversa. És més, el Tribunal Constitucional ha fugit, en nombroses ocasions, d'emmanillar-se per una interpretació gramatical, ja que pot traïr l'esperit de la norma i no resol el conflicte polític latent, sinó que l'esperona. Des del punt de vista històric, dels precedents, teleològic, contextual i racional, que no són poques perspectives, podríem arribar a una solució ben diferent de l'excessivament literalista del Tribunal Suprem, cosa que no és bona per la legitimació del Tribunal, ja que es posa en el punt de mira polític i no en el jurídic, que és del que no pretenia sortir. En tot cas, les pautes interpretatives que s'han de triar han de ser les més favorables a la plena efectivitat del Dret (en el supòsit que comentem: a l'autonomia

universitària), segons la doctrina reiterada pel Tribunal Constitucional en favor del criteri *pro libertate*, en el cas de dubte. Aquests criteris interpretatius poden explicar que no hi ha cap conflicte entre les expressions «llengua valenciana», «llengua catalana parlada al País Valencià» o «llengua catalana», i podien haver estat utilitzats sense cap dificultat pel Tribunal Suprem, ja que en altres ocasions els ha emprat. Ultra això, aquests tipus de mètodes interpretatius són més aconsellables que el literal quan es tracta d'interpretar normes com els estatuts d'autonomia o la Constitució, com és aquest cas (consulteu la bibliografia publicada sobre interpretació constitucional i els seus mètodes). En conseqüència, es respecta igualment l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana amb la utilització d'una o d'una altra expressió. Això és el que precisament fa la Universitat de València quan usa indistintament els termes «valenciana» o «catalana» per referir-se a la llengua pròpia de la Comunitat, la qual cosa no s'entén, o no es vol entendre en el fonament de dret tretzè de la Sentència, en què el Tribunal s'entossudeix en la interpretació literal esmentada. A més, resulta realment sorprenent l'afirmació del Tribunal Suprem, en el fonament jurídic catorzè, «no son criterios científicos los que se han de manejar en este pleito, sino parámetros jurídicos», la qual cosa diu ben poc en relació amb la ciència del dret i diu encara menys en favor del Tribunal Suprem, perquè si les seves decisions poden ser no científiques i, en conseqüència, contràries a la raó, simplement condueixen *ad absurdum*, cosa que ha de tenir-se en compte quan s'utilitza el mètode d'interpretació literal. En d'altres ocasions, s'ha criticat la manca de racionalitat en la resolució de problemes jurídic-lingüístics i el perill que suposa acudir a solucions excessivament formalistes per solucionar aquest tipus de qüestions (*vid.* J. Vernet, *Normalització lingüística i accés a la funció pública*, Barcelona, 1992, pàg. 13, 28 i 46, notes 9, 37 i 73).

A continuació, transcrivim els fonaments de dret novè, tretzè i catorzè:

«Noveno. — *El fondo del asunto no es académico o lingüístico, y esto bien lo saben las partes enfrentadas en este recurso. El fondo del asunto es político, y hay que comenzar por reconocerlo para no perdernos en eufemismos inútiles. El fondo del asunto constituye una manifestación de un grave desacuerdo que existe desde hace años en la sociedad valenciana. En*

cuanto conflicto político, es inviable para ser llevado ante Jueces y Tribunales, salvo en aquellas manifestaciones (como la de la lengua) que han sido asumidas y resueltas por el Derecho. En efecto, desde un punto de vista histórico o lingüístico o académico la lengua valenciana derivará o no de la lengua catalana, o ambas serán o no una misma lengua, o serán o no len-

guas diferentes, y será por ello correcto o no usar ambas denominaciones como sinónimas, pero desde un punto de vista jurídico ya no hay duda alguna, porque el ordenamiento jurídico ha adoptado una solución, que ha de ser respetada. La solución de la normativa aplicable es la de que la lengua distinta del castellano que se habla en la Comunidad Autónoma de Valencia se llama "lengua valenciana". El art. 7-1 del Estatuto de Autonomía de la Comunidad Valenciana, aprobado por Ley Orgánica 5/1982, de 1 julio (RCL 1982, 1821 y APNDL 2664), dice que "los dos idiomas oficiales de la Comunidad Autónoma son el valenciano y el castellano", y como valenciano sigue designándolo el art. 7-4 del Estatuto y los arts. 2, 5, 7-1 y 7-2 de la Ley Orgánica de las Cortes Valencianas 23-11-1983 (RCL 1984, 207 y LCV 1983, 1979), sobre Uso y Enseñanza del Valenciano, en cuyo preámbulo, además, se dice que el valenciano "es la lengua histórica y propia de nuestro pueblo". Hoy por hoy, por lo tanto, la polémica está solucionada desde el punto de vista jurídico: la lengua autóctona de la Comunidad Valenciana se llama "valenciana" porque así lo ha querido el ordenamiento jurídico. No asumirlo así será muy acertado (o no) desde la perspectiva política, pero es una

flagrante violación de la letra y el espíritu de las leyes. (Lo dicho ha de entenderse, desde luego —y en ello insiste la sentencia apelada con singular acierto al final de su octavo fundamento de derecho— sin perjuicio de que pueda imponerse otra solución "por el peso específico de las fuerzas sociales y las vías democráticas a través de las cuales dicho peso se haga prevalecer jurídicamente", vías políticas que nunca podrán consistir en la violación de las normas que democráticamente se han dado al pueblo valenciano).

»[...]

»Decimotercero. — Se alega que el acuerdo impugnado habla indistintamente de valenciano y catalán. Pero esto no cambia las cosas: esa equivalencia no existe en el Estatuto de Autonomía de la Comunidad Valenciana, conforme a lo dicho.

»Decimocuarto. — El que en la comunidad científica haya o no un claro criterio de la unidad lingüística entre la lengua valenciana y la lengua catalana nada dice en contra del criterio de la sentencia apelada, porque no son criterios científicos los que se han de manejar en este pleito, sino parámetros jurídicos, plasmados bien claramente en el Estatuto de Autonomía.»

En el fonament de dret onzè el Tribunal Suprem dedica la seva atenció a negar que la decisió de l'Audiència viola el dret a l'autonomia que les universitats tenen garantit constitucionalment. Sobre aquest punt s'ha

d'assenyalar que l'article 7 dels estatuts de la Universitat de València és fruit de l'autonomia universitària i, segons el nostre parer, no és illegal, com pretén demostrar la Sentència. L'article anul·lat diu: «Com a institució pública, la llengua pròpia de la Universitat de València és la llengua pròpia de la Comunitat Valenciana. Als efectes d'aquests estatuts, s'admet com a denominacions seues tant l'acadèmica, llengua catalana, com la recollida de l'Estatut d'Autonomia, valencià». Per tant, la normativa universitària és ajustada a la llei perquè anomena la llengua pròpia de la Universitat com a «valencià». L'únic aspecte que resulta qüestionat és, doncs, la declaració segons la qual la Universitat admet la denominació «acadèmica» de «llengua catalana» com a sinònima de la denominació oficial.

Reproduïm a continuació el fonament jurídic que tracta de la vinculació entre l'autonomia universitària i el règim jurídic de les llengües. Recordem que la mateixa qüestió fou analitzada més detingudament per la Sentència de l'Audiència, la motivació de la qual és assumida i completada pel Tribunal (vegeu *supra*).

«Decimoprimer. — *Se dice en primer lugar que la denominación de la lengua hablada en la Comunidad Valenciana (valenciano o catalán) es algo que corresponde al patrimonio científico de la Universidad, en el cual los Tribunales no pueden entrar sin violar la autonomía universitaria; la lengua (se dice) no tiene, como cuestión filológica, otra dimensión que la científica y académica. Pero no son así las cosas, en opinión de este Tribunal. Veamos: 1.º) Desde luego que la lengua tiene otras dimensiones, además de la científica y académica; tiene una clara dimensión política (es un crisol de historia, tradiciones, arte y sentimientos que expresa las aspiraciones de un pueblo) que, en cuanto asumida por el Derecho, adquiere valor jurídico. Pues bien; la solución dada por el Derecho a esa realidad (a saber, que la lengua propia de la Co-*

munidad Valenciana es el valenciano, y que así debe llamarse) ha de ser respetada y salvaguardada por todos, también por la Universidad (art. 9-1 de la Constitución Española); así que en la medida en que el art. 7 de los Estatutos de la Universidad de Valencia o en otros preceptos meramente reglamentarios no se respeta esa decisión legal los mismos son nulos de pleno derecho (arts. 23, 26 y 28 LRJAE, 47-2 LPA y 1.2 CC 2.º). Y esta conclusión no viola el derecho a la autonomía que a las Universidades reconocen los arts. 27-10 de la Constitución y 3-2 de la Ley Orgánica de Reforma Universitaria 11/1983, de 25 agosto (RCL 1983, 1856 y APNDL, 13793). Entre las facultades que comporta esa autonomía, y que son muchas, no está la de, cual si de un partido político se tratara (art. 6 de la Constitución) la Universidad participe como tal Insti-

tución en las contiendas políticas. Como dice el Tribunal Constitucional en su S. 187/1991, de 3 octubre (RTC 1991, 187), recordando las anteriores 55/1989 (RTC 1989, 55) y 106/1990 (RTC 1990, 106), la razón última del derecho a la autonomía universitaria "se halla en el respeto a la libertad académica, es decir, a la libertad de enseñanza, estudio e investigación frente a todo tipo de injerencias externas". En el caso que nos ocupa esto quiere decir lo siguiente: los profesores universitarios podrán en sus clases, ejerciendo su libertad académica, explicar a los alumnos que la lengua valenciana proviene de la lengua catalana, o que es la lengua catalana

misma, o que son lenguas distintas, etc.; pero la Universidad, como Institución, no puede tener a este respecto más opinión que la impuesta por el ordenamiento jurídico. Si, como dijo el Tribunal Constitucional en su S. 130/1991, de 6 junio (RTC 1991, 130) (F núm. 5, in fine) "no es posible convertir por vía judicial los argumentos de oportunidad en impedimentos jurídicos para el legítimo ejercicio por el Claustro Constituyente del derecho fundamental de autonomía universitaria", es también incuestionable que la Universidad no puede escudarse en su derecho a la autonomía para devaluar las prescripciones jurídicas a meras opiniones académicas.»

L'argumentació del Tribunal Suprem ha de ser valorada a la llum de la interpretació del principi constitucional d'autonomia universitària en la legislació i la jurisprudència del Tribunal Constitucional. Des d'aquesta perspectiva, cal veure si la imposició de l'ús obligat de la denominació «valencià» per referir-se a la llengua pròpia de la Universitat o, en d'altres termes, la prohibició resultant d'utilitzar la denominació acadèmica de «llengua catalana», pot vulnerar el dret a l'autonomia que detenta la institució universitària.

Segons disposa la Llei de reforma universitària de 1983, el fonament de l'autonomia de les universitats radica en el principi de llibertat acadèmica, que es manifesta en les llibertats de càtedra, d'investigació i d'estudi (art. 2.1 LRU). El Tribunal Constitucional ha interpretat que l'autonomia universitària exigeix que la llibertat de la ciència sigui garantida tant en el vessant individual —constituït per la llibertat de càtedra— com en el vessant col·lectiu de la institució universitària, en el sentit de la corresponent a cada universitat en particular (STC 26/1987, de 27 de febrer, fonament jurídic quart). No obstant això, el Tribunal Suprem obvia, en el fonament de dret transcrit, la dimensió institucional que caracteritza l'autonomia universitària. En efecte, quan afirma que la llibertat acadèmica solament es tradueix aquí en una facultat que permetria als professors

universitaris explicar que la «llengua catalana» és la mateixa llengua que el «valencià» o usar indistintament ambdues denominacions, s'està referint a l'exercici del dret fonamental a la llibertat de càtedra, reconegut a l'art. 20.1.c de la CE, cosa que és distinta de l'autonomia universitària sancionada pel darrer apartat de l'art. 27 de la CE (vegeu les STC 5/1981, de 13 de febrer i 217/1992, d'1 de desembre). Per tant, el Tribunal no resol la qüestió plantejada en relació al dret a l'autonomia que es reconeix a les universitats, que és el veritablement rellevant en aquest conflicte, i es limita a concloure que *«la Universidad, como Institución, no puede tener a este respecto más opinión que la impuesta por el ordenamiento jurídico»*.

En aquest sentit, la doctrina del Tribunal Constitucional ha precisat que el contingut essencial de l'autonomia es delimita d'acord amb manera la llibertat acadèmica, de manera que l'autonomia comprèn tots aquells elements necessaris per atendre l'esmentada llibertat (STC 26/1987, de 27 de febrer, FJ 4, a). En la Llei, i a banda de les potestats normativa i executiva inherents a la universitat, el contingut de l'autonomia s'integra per les competències enumerades a l'art. 3.2 de la LRU, com també per «qualsevulla altra competència necessària per a l'adequat compliment de les funcions [de la universitat] assenyalades a l'art. 1 de la present llei» (apartat k del mateix precepte). Això significa que les normes i els actes de la universitat poden versar sobre matèries no previstes a la LRU. I, més concretament, l'autonomia es projectarà sobre aquelles matèries especialment connectades amb el desenvolupament, la transmissió i la crítica de la ciència i de la cultura —primera funció de les universitats assenyalada a l'article primer de la LRU—, entre les quals s'inclou tot allò que faci referència a la llengua com a realitat cultural i, com a tal, objecte d'estudi filològic a l'ensembl que mitjà fonamental de transmissió del saber científic. Així doncs, la previsió estatutària de la denominació de la llengua, admesa acadèmicament, és fruit de l'exercici d'una competència directament connectada amb el nucli de l'autonomia universitària.

Per aquest mateix motiu, resulta insostenible el paral·lisme que estableix la Sentència quan entén que la intervenció de la universitat en el tema lingüístic la situaria al mateix nivell d'un partit polític. Com és sabut, la justificació de l'autonomia rau precisament en la necessitat d'allunyar la universitat dels centres de poder polític, i protegir, així, un àmbit lliure d'ingerències estranyes en el qual es desenvolupin sense traves el pensament, la recerca i la transmissió dels coneixements, tal i com assenyalava el preàmbul de la LRU i és parer majoritari entre la doctrina. D'acord amb la funció crítica de la institució, és obvi que la Universitat pot i ha de pronunciar-se, fent ús de la seva competència científica, sobre realitats

que en l'àmbit polític puguin ésser discutides. En no reconèixer-ho així, el Tribunal Suprem nega la dimensió acadèmica de la qüestió i la circumscriu al que anomena aspecte polític «juridificat».

La legitimitat de l'article setè, quant a la denominació de la llengua, es deduiria igualment de l'aplicació dels criteris sobre la naturalesa dels estatuts, que es recullen en el cos jurisprudencial relatiu a l'autonomia de les universitats. Els estatuts universitaris tenen la peculiaritat de constituir la norma superior d'un ordenament diferenciat —propi de cada universitat—, a l'ensems que adopten la forma de decret i s'integren a l'ordenament general com a reglaments administratius (STC 55/1989, FJ 3). Aquesta particularitat es posa en relleu al llarg del procediment d'elaboració, en el qual participen la comunitat universitària, que els confegeix, i l'òrgan executiu superior de la comunitat autònoma, al qual correspon el control de la legalitat del text, l'aprovació i la publicació dels estatuts. Pel que fa al significat de la intervenció del govern autonòmic, el qual opera un text que és expressió de l'autonomia universitària, el Tribunal Constitucional ha assenyalat que l'executiu es troba vinculat per un criteri interpretatiu favorable a la legalitat del text, que deriva del caràcter de «reglament autònom» dels estatuts —locució amb la qual es vol significar que no són dictats per desplegament d'una llei, sinó dins d'un àmbit d'autonomia respecte del qual la llei opera únicament com a límit negatiu—. D'aquesta manera, els estatuts només podran considerar-se il·legals quan vulnerin frontalment els preceptes legals i, altrament, caldrà mantenir la redacció fixada per la universitat sempre que sigui possible alguna interpretació ajustada a la llei o «*cuando la contradicción no es clara y manifiesta*» (STC 55/1989, FJ 4).

Doncs bé, un cop superat el sedàs del control de l'executiu, els mateixos criteris interpretatius han de regir l'actuació dels tribunals de justícia si, eventualment, han de pronunciar-se sobre la legalitat dels estatuts. És evident que la situació és distinta, tant pel que fa a l'objecte —ja no es tracta d'un tràmit que ha de permetre la integració dels estatuts a l'ordenament com a norma jurídica, sinó que els tribunals es pronuncien sobre una norma reglamentària—, com pel que fa a la funció pròpia de l'òrgan —la fiscalització del govern autonòmic representa, segons ha dit la doctrina, l'interès general i complementa la voluntat universitària per tal de perfeccionar la norma institucional de la universitat, mentre que els tribunals exerceixen amb independència la funció jurisdiccional i, en el cas del Tribunal Suprem, les seves sentències causen cosa jutjada, circumstància que no obsta la presentació d'un recurs d'emparament davant el Tribunal Constitucional per violació del dret fonamental a l'autonomia—. Malgrat

això, els òrgans jurisdiccionals resten vinculats pel mateix criteri interpretatiu, atès que els estatuts continuen essent manifestació i garantia del dret a l'autonomia reconegut a les universitats. En aquest supòsit, en què l'objecte d'enjudiciament és producte de l'exercici d'un dret fonamental, el jutge haurà de decantar-se, en cas de dubte, per la interpretació més favorable a la vigència del dret fonamental (vegeu *supra*).

Encara en relació als estatuts, el Tribunal Constitucional s'ha referit a l'abast de la potestat d'autonormació de les universitats, definida com la capacitat de dotar-se de la pròpia norma de funcionament (STC 55/1989; FJ 3). La competència de les universitats per elaborar els seus estatuts és limitada atès que, segons l'alt Tribunal, no pot desorbitar-se de l'àmbit de funcionament intern de la universitat (STC 106/1990, FJ 12). Aquesta exigència és respectada per l'article discutit, en la mesura que especifica clarament que la denominació de la llengua pròpia de la Universitat com a «llengua catalana» ho és solament «als efectes d'aquests estatuts», i estableix, per tant, un ús jurídic únicament a l'efecte institucional. D'aquesta manera, restaria sense fonament la crítica de la sentència de l'Audiència, segons la qual la utilització per la Universitat de la denominació «llengua catalana» implica una substitució del model lingüístic establert per l'Estatut i per les lleis de la Comunitat Valenciana.

Aquesta línia de raonament ens condueix a ratificar les opinions anteriorment adduïdes: el respecte de l'autonomia de la Universitat de València hauria exigít reconèixer que el precepte estatutari esmentat no contraduï les determinacions legals i estatutàries, atès que és possible una interpretació conforme a la legalitat d'aquest. I, conseqüentment, la interpretació restrictiva sostinguda pels tribunals podria constituir una vulneració del dret a l'autonomia de la universitat.

Les sentències de l'Audiència i del Tribunal Suprem, en declarar la il·legalitat de l'art. 7 dels estatuts i de l'acord de la Junta de Govern, vulneren, d'acord amb les raons exposades, la llibertat científica de la institució i, en conseqüència, el contingut constitucional de l'autonomia universitària. La Universitat de València, que ha presentat un recurs d'emparament davant el Tribunal Constitucional (la possibilitat de recurs d'empara en defensa de l'autonomia universitària es confirmà a partir de la STC 55/1989), hauria de veure restablerta la seva autonomia mitjançant una sentència del màxim intèrpret constitucional, en la qual es reconegués la procedència de l'ús de la denominació acadèmica de «llengua catalana» en les normes i actes per mitjà dels quals es manifesta la institució universitària.*

* Malgrat que en aquest espai de la REVISTA, destinat a fer una crònica jurisprudencial, habitualment no es fan cites bibliogràfiques, hem considerat oportú de ressenyar-ne

Resolucions de la Direcció General dels Registres i del Notariat de 8 de juliol i de 5 d'octubre de 1992. Rep. Aranzadi 6524 i 8297 de 1992.

Ambdues resolucions fan referència a l'obligació legal de traduir els noms propis estrangers a alguna de les llengües oficials a l'Estat, quan hom adquireix la ciutadania espanyola.

En la primera resolució, és revocada l'adaptació del nom «Nicola-Ruth» que havia fet l'encarregat del Registre Civil Central. El motiu —esgrimit pel ministeri fiscal— és la constatació que el vocable «Nicola» constitueix també un nom femení català com a variant de «Nicolaua», per la qual cosa ha d'ésser admès.

Pel que fa a la segona resolució, la DGRN confirma la denegació d'inscripció del nom de «John», atès que té equivalència usual a les llengües de l'Estat. Tanmateix, considera que, en lloc de la traducció d'ofici en llengua castellana, calia oferir als pares la possibilitat d'optar per les versions catalanes, basques o gallegues, a fi que fossin precisament els progenitors els que efectivament triessin el nom dels seus fills.

alguna i de donar també alguna orientació com a guia per al lector, atesa la importància d'aquesta Sentència. Té també gran transcendència la Sentència de 4 de maig de 1993 del Tribunal Superior de Justícia de Galícia, que tracta de la normativa lingüística que ha d'emprar-se en la utilització del gallec escrit dins de l'àmbit de la Universitat de Vigo. Aquesta Sentència, però, és ferma i no serà objecte de comentari en la nostra *Crònica*, que es dedica a donar notícia de la jurisprudència del Tribunal Constitucional i del Tribunal Suprem, com també de les resolucions de la Direcció General dels Registres i del Notariat.

Tanmateix, Joám J. Conde hi dedica el seu article «Juízes com lei, gramáticos sem norma» en aquest mateix número de REVISTA DE LENGUA I DRET.